

RITUAALI HYVÄN ONNEN SAAVUTTAMISEKSI:

HINDUKÄSITYS PUHTAUDESTA JA SUOTUISUUDESTA

Minna Säävälä

Urmila, alusvaatekaupassa myyjänä työskentelevä 25-vuotias naimaton nainen asuu yhdessä vanhempiensa ja kahden sisarensa kanssa slummimaisella asuinalueella Hyderabadin kaupungissa Etelä-Intiassa. Heidän sähköistetty mutta vesijohdoton talonsa on rakennettu sementistä ja mudasta sekä katto tiilistä.

Urmilan vanhemmat muuttivat avioituessaan noin 30 vuotta sitten Hyderabadin miljoonakaupunkiin maaseudulta. Heillä on yhä sukulaisia maalla vaikka useimmat ovatkin muuttaneet kaupunkiin. Urmilan vanhemmat ovat halunneet jo vuosia järjestää Satya Narayana-jumalaa (lausutaan 'satja naaraajana') kunnioittavan rituaalin, mutta heillä ei ole koskaan ollut siihen varaa tai muuten mahdollisuutta. Rituaali ei ole siirtymäriitti eikä vuodenaikaisrituaali, vaan *puudzaa* eli jumalanpalvontameno joka voidaan järjestää periaatteessa milloin vain. Sitä pidetään tärkeänä avioparien ja perheiden hyvinvoinnin takaamiseksi. Satya Narayana tai Narayana on yksi Vishnun eli pysyvyyden ja harmonian jumaluuden ilmenemismuoto ja se kuuluu vedateksteistä juontuviin sanskriittisiin jumaliin.

Valmistelut alkoivat valitsemalla juhlaan suotuisa, hyvää onnea tuova päivä. Oikean hetken löytäminen on tärkeää, koska vain tiettyinä astrologisen kalenterin mukaan määräytyvinä päivinä ja hetkinä hindujumalat ovat vastaanottavaisia ihmisten pyynnöille. Urmilan perhe pyysi apua suotuisan hetken (*muhuurtam*) määrittämiseksi tutulta papilta, joka lupautui palvontamenojen toteuttajaksi. Kun suotuisa hetki oli valittu, täytyi varmistua siitä, ettei kukaan perheen naisista tulisi menstruomaan juuri tuona päivänä. Kuukautisten aikaan nainen on epäpuhdas eikä silloin ole soveliasta lähestyä jumalia. Kun juhlapäivä oli sovittu, perhe aloitti valmistelut: Talo oli siivottava lattiasta kattoon, varastotilat mukaan lukien, ja seinät kalkittava puhtaanvalkeiksi. Kaikki perheenjäsenet tarvitsivat uudet, aiemmin käyttämättömät vaatteet. Rituaaliin tarvittavat esineet kuten puinen alttari ja uhrattavat ruokatarpeet, suitsukkeet ja kukat oli ostettava tai lainattava sekä juhla-aterian keittoastiat ja raaka-aineet hankittava.

Itse rituaalipäivänä valmistelut alkoivat jo ennen auringonnousua. Urmilan isä keitti juhla-aterian noin 50 vieraille, tyttäret koristelivat talon ja valmistsivat alttarin. Sitten kaikki kävivät vuorollaan rituaalisääntöjä noudattavassa kylvyssä ja vaihtoivat päälle uudet, käyttämättömät vaatteet. Näin he saavuttivat rituaalisesti

puhtaan tilan. Lopulta pappi saapui, muutaman tunnin myöhempään kuin oli rituaalin sovittu alkavan. Tähän suotuisan ajankohdan ohittamiseen kukaan ei kiinnittänyt erityistä huomiota. Suurin osa Urmilan sukulaisista oli jo paikalla, samoin joukko naapureita. Naiset ahtautuivat istumaan huoneeseen johon alttari oli pystytetty, miehet jäivät ulos tai istuskelivat muissa huoneissa. Rituaalin keskeiset toimijat olivat naisia, Urmilan isää ja pappia lukuun ottamatta.

Urmilan vanhemmat asettuivat papin kanssa alttarin ääreen lattialle istumaan ja toimitus alkoi. Rituaalin alkuosa muistutti suuresti hääseremonian vaihetta, jossa pappi ohjaa pariskunnan jumalienpalvontaa. He uhrasivat yhdessä Satya Narayanille kookospähkinöitä, riisiä, hedelmiä, suitsukkeita ja makeisia. Pappi resitoi mantroja noin tunnin kestäneiden uhrauksien ajan. Tämän jälkeen alkoi aikaavievä tarinankerrontaosa, *harikatha*, jossa pappi tarinoi ilmeikkäästi viisi episodista Satya Narayanin tekemistä ihmeistä ihmisten parissa.

Kerronnan katkaisi säännöllisesti naisten Satya Narayanaa ylistävä kuoro. Lopuksi metallilautaselle sytytettiin kamferinpaloista tuli. Mahdollisimman moni nainen Urmilan vanhempien lisäksi tarttui lautasen reunaan ja pyöritti sitä laajassa kaarella ympäri alttarin edessä laulaen samalla laulua Satya Narayanin kunniaksi.

Tämä oli rituaalin ehdoton kohokohta, jossa jumalalle omistautuvat äänet, huoneen sietämätön kuumuus, ahtaus ja silmiäkiervelevä savu sekoittuivat tunteeksi yhteydestä jumaluuteen.

Tarinoiden jälkeen tarjoiitiin siunattua ruokaa (*prasaadam*), jonka Urmilan enon vaimo oli valmistanut viereisessä keittiössä rituaalissa uhratuista kookospähkinöistä ja muista hedelmistä. *Prasaadamin* välityksellä syöjä saa ruumiillisen yhteyden jumalaan. Rituaalissa seurasi lahjojenvaihdon vaihe. Urmilan vanhemmat asettuivat istumaan huoneen toiseen pätyyn. Aluksi läheisimmät naissukulaiset, ensimmäisenä Urmilan äidinäiti, sitten enojen vaimot ja sitten kaukaisemmat naissukulaiset, tulivat yksi kerrallaan kumartamaan parille, antamaan lahjaksi kangasta, rahaa tai kookospähkinöitä ja saamaan vastalahjaksi betel-lehdille asetellun banaanin ja kukan.

Naapuruston naiset ja ystävät eivät osallistuneet lahjojen vaihtoon. Sitten vieraat asettuivat istumaan riveihin ulkosalle levitetuille matoille ja saivat eteensä kertakäyttöiset lehtilautaset joihin tarjoiitiin runsain mitoin juhlavaa kasvisruokaa. Päivä päättyi iloiseen seuraniptoon.

Rituaalinen puhtaus ja hinduyhteiskunnan rakenne

Rituaalin sisältö ja muodot kytkeytyvät käsityksiin suotuisuudesta ja puhtaudesta. Puhtaus ja epäpuhtaus ('saastuneisuus', 'saastaisuus') ovat hinduille keskeisiä käsitteellisiä työkaluja hahmottaa maailmaa, ihmistä ja sosiaalisia prosesseja. Saastuneisuus kytkeytyy ihmisen ja eläinten ruumiillisuuteen ja fysiologisten toimien tuottamiin eritteisiin, esimerkiksi ulosteeseen, kuukautisvereen ja sylkeen sekä kuolleeseen ainekseen, esimerkiksi eläinten nahkoihin, ruumiisiin ja hiuksiin. Henkilö, joka on kosketuksissa muiden ihmisten eritteisiin joko suoraan tai symbolisesti joutuu epäpuhtaaseen tilaan. Se voidaan poistaa konkreettisilla ja symbolisilla teoilla kuten sääntöjä noudattavalla kylpemisellä, paastoamisella tai antamalla tietyn ajan kulua. Hindut pyrkivät arkielämässään minimoimaan saastuttavien elementtien vaikutuksen, koska puhtaus lisää arvonantoa ja saastuneisuutta pidetään yleensä vastenmielisenä.

Jumaluuden kanssa tekemisissä ollessa pyritään korkeimpaan mahdolliseen puhtauden tilaan kunnianosoituksena jumalille. Puhtauden ajatellaan miellyttävän erityisesti sanskriittisia, 'korkeita' jumalia, joihin Satya Narayana kuuluu, ja siten nämä ovat suotuisia heille esitettyihin pyyntöihin. Satya Narayana

vratamin aikaan talon naiset eivät saaneet menstruoida koska se olisi voinut suututtaa jumalan. Siksi juhla-aterialla ei myöskään voitu tarjota liharuokaa, vaikka sitä pidetään yleensä arvostetumpana juhlaruokana kuin kasvisruokaa. Hindulainen jumalienpalvontarituaali (*puudzaa*) noudattelee muodoltaan arvostetun vieraan kestitsemistä: aluksi osallistujat valmistavat itsensä vierasta eli jumalhahmoa kunnioittavaan, puhtaaseen tilaan, sitten jumalaa ylistetään, ja kolmanneksi onnistuneessa *puudzaassa* saavutetaan yhteys jumalaan ja voidaan esittää tälle pyyntöjä.

Niin sanottujen kastittomien eli saastuneina pidettyjen ryhmien epäpuhtaus on perittyä eikä sitä voi periaatteessa poistaa. Strukturalistisessa ajattelussa (esim. Louis Dumont ja Mary Douglas) puhtaus ja epäpuhtaus on nähty binäärioppositiiona, kaksijakoisena vastakohtaparina, joka toimii yhteiskunnan rakenteen ja hinduajattelun pohjana. Puhtaus ja epäpuhtaus ovat rakenteellisia käsitteitä, joiden kautta Louis Dumontin mukaan hindujen kastihierarkia rakentuu: yksittäisen ihmisen, perheen tai kastin asema määrittynyt hierarkkisen kokonaisuuden osana näiden käsitteiden avulla. Ylin kasti, brahmaanit, edustavat puhtautta ja 'kastittomat' edustavat epäpuhtautta. Hierarkia ei hindukontekstissa tarkoita pelkästään sääty-yhteiskunnan tyyppistä tiukkaa jakoa ylempiin ja alempiin yhteiskuntaluokkiin. Kyse on kokonaisuudesta, jossa osat määrittyvät suuremman kokonaisuuden kautta ja ovat sille alisteisia.

Urmilan perhe ei järjestänyt tätä rituaalia siksi, että se olisi ollut tapana heidän suvussaan. He kuuluvat stigmatisoituun kastiryhmään jota pidetään muita saastuttavana. 'Kastittomat' eivät ole voineet (tai halunneet) maaseudulla järjestää ylempien kastien rituaaleihin luettavaa Satya Narayana *vratamia*. Kaupunkioissa ylempikastiset eivät protestoisi rituaalin järjestäviä kastittomia vastaan niin kuin kyläyhteisössä tapahtuisi, ja kaupungista löytyy alempiarvoisia pappeja jotka ovat valmiita toimittamaan rituaalin myös kastittomille. Satya Narayana *vratam* on siis Urmilan perheelle uusi käytäntö. Heillä on tosin lukuisia sukulaisia jotka ovat järjestäneet juhlan aiemmin ja siten se on heille tuttu. Järjestämällä rituaalin Urmilan perhe samaistuu ylempien kastien hinduihin joiden elämäntapaa he pyrkivät jäljittelemään, vaikka rituaalin suoranaisena päämääränä ei olekaan ylempien kastien arvostuksen saaminen.

Urmilan perheen rituaalissa puhtaus saa toisenlaisen tulkinnan kuin ylempien kastien parissa. Kun alemmat kastit omaksuvat ylempien rituaalimuotoja, he muokkaavat niitä omiin tarpeisiinsa ja tulkitsevat kulttuurisia käsitteitä siten, että heille jää sijaa ymmärtää itsensä arvostettavina toimijoina. Koska Urmilan perhe on 'kastittomia' eli pysyvästi muita saastuttavana pidettyjä, he eivät ole sitoutuneet samanlaiseen tulkintaan puhtaudesta kuin ylempät kastit. Jos niin olisi, he eivät voisi ylipäätään järjestää kyseistä rituaalia saastuneena statusensa vuoksi. Puhtaus, johon liittyy naisten menstuoimattomuus, talon puhdistaminen, kasvisruoka, rituaalinen kylpeminen ja uusien vaatteiden käyttäminen, on heille vain väline jota tulee käyttää rituaalissa menestykselle otollisten olosuhteiden luomiseksi modernissa maailmassa. Heidän ajattelussaan rituaalin päämääränä ei ole perheen puhdistautuminen, vaan suotuisuuden (*shubham*) aikaansaaminen Satya Narayanin siunausten muodossa.

Ylempien kastien rituaalikäytäntöjen lainaaminen omiin tarkoituksiin ja tiettyjen rituaalimuotojen leviäminen yleisintialaisiksi liittyy osaltaan hindunationalismiin poliittisena voimana. Hindut tuottavat yhteisönsä yhä selkeämmin rituaalisin keinoin, omaksumalla tiettyjä käytäntöjä joiden he tuntevat sitovan itsensä laajempaan hindujen joukkoon. Hindujen rituaaliset käytännöt ovat monimuotoisia, kasti- ja aluesidonnaisia. Poliittiset puolueet ja liikkeet jotka pyrkivät tekemään Intiasta nykyisen sekulaarin valtion sijaan hinduvaltion käyttävät uskontoa hyväkseen ja propagoivat yleisintialaisten rituaalimuotojen leviämisen puolesta. Tässä mielessä yksittäisten perheiden ja ihmisten rituaaliset käytännöt ovat politisoituneita, vaikeivät toimijat itse suoranaisesti näkisikään toimiaan poliittisina kannanottoina. Urmilan perhe ei kannata hindunationalistista puoluetta, joten heidän pyrkimyksensä Satya Narayana-rituaalin järjestämisessä ei ole korostaa hinduidentiteettiä puoluepoliittisessa mielessä. Hindunationalismin nousu on kuitenkin taustalla vaikuttava voima joka tulee ottaa huomioon kun tarkastellaan intialaisen rituaalielämän muutoksia.

Suotuisuus ja rituaalin sosiaaliset ulottuvuudet

Urmilan perhe elää vaikeita aikoja. Perheen taloudellisten ongelmien suurin syy on se, että heillä on kolme tytärtä eikä yhtään poikaa. Pojat merkitsevät intialaiselle perheelle paitsi arvonantoa myös taloudellista etua koska parempiosaisen arvostettuna käytäntönä on maksaa myötäjäisiä sulhasen vanhemmille avioliiton solmimisen yhteydessä ja myöhemminkin. Sosiaaliseen nousuun pyrkivän perheen tyttöjen vanhemmat puolestaan ovat samasta syystä taloudellisesti hankalassa asemassa: tyttäret pitäisi saada naimisiin, mutta hyvään perheeseen naittaminen vaatii vuosikymmenten säästämistä. Yksikään tyttäristä ei ole vielä naimisissa vaikka vanhin lähenee jo 30 vuoden ikää. Ympäristö epäilee naimattomien tyttärien siveyttä. Naapurit ja sukulaiset paheksuvat tilannetta jatkuvasti ja ihmettelevät miten he saavat lapsensa naitetuiksi. Tyttärien naimattomuus ei ole pelkästään taloudellinen vaan myös sosiaalinen ja moraalinen ongelma perheelle.

Urmilan perhe tavoittelee keskiluokkaista sosiaalista asemaa, jonka monet heidän sukulaisistaan ovatkin saavuttaneet. He ovat liian köyhiä hankkiakseen asunnon keskiluokkaiselta asuinalueelta ja naittaakseen kolme tytärtään 'hyviin perheisiin'. Kuitenkin he ovat hyväosaisia verrattuna useimpiin naapureihinsa slummissa. Urmilan isä on vahtimestari yliopiston opiskelija-asuntolassa ja äiti on kotiäiti joka huolehtii heidän kolmesta maitoatuottavasta vesipuhvelistaan. Urmilan isosisko on suorittanut alemman insinöörintutkinnon mutta perhe ei ole onnistunut vielä saamaan hänelle pysyvää virkaa eikä löytämään soveliaista aviopuolisoa. Urmilan perheen asema on sosiaalisesti kompleksinen: he eivät ole köyhiä kuten naapurinsa, mutteivät yhtä varakkaita ja keskiluokkaisia kuin monet lähisukulaisensa. Tyttäret ovat jääneet liminaaliseen vaiheeseen naiseksitulon ja avioliiton, opintojen ja hyvän työpaikan väliin, ja perhe kokonaisuudessaan on jäänyt 'köyhien' ja 'keskiluokan' väliin. Perhe ei tuntenut pääsevänsä irti vältilasta. Heidän motivaationsa rituaalin järjestämiseen kumpusi tästä ongelmatiikasta.

Urmilan äidinpuoleiset sukulaiset olivat keskeisessä roolissa rituaalin toteutuksessa: heidän tuomillaan lahjoilla ja palvonnalla on keskeinen symbolinen arvo. Intiassa sukulaisuus määrittynyt useimmin patrilineaalisesti, mutta Etelä-Intiassa toisin kuin Pohjois-Intiassa sukulaisuudessa vaikuttaa myös vahvoja bilateraalisuuden piirteitä. Ideologisesti isänpuoleinen linjasuku on arvostettu ja legitiimi apuverkosto. Kastittomien sukulaisuusjärjestelmässä linjasuvuilla ei kuitenkaan ole ollut tärkeää merkitystä. Urmilan isänisän pienen maatilkun peri aikoinaan Urmilan isän adoptoitu veli, eivätkä suhteet jäljellejääneeseen sukulinjaan ole kehuttavat. Kaupungissa isällä on vain kaukaisia sukulaisia. Niinpä isänpuoleinen linjasuku on tukiverkostona heidän perheelleen lähes merkityksetön.

Urmilan äidillä sen sijaan on lukuisia menestyneitä sukulaisia lähellään. Hänen kaksi veljeään asuvat omissa hienoissa kaupunkitaloissaan ja heillä on pysyvät valtion virat. Urmilan enojen perheet ovat onnistuneesti keskiluokkaistuneet, kuten myös monet muista äidinpuoleisista sukulaisista. Urmilan perhe näyttäytyy heille onnettoman ja köyhänä. Urmilan enot eivät kuitenkaan ole antaneet perheelle taloudellista eivätkä muutakaan tukea tyttärien naittamiseksi, mikä on aiheuttanut kitkaa. Muodollisesti heillä ei katsota olevan velvollisuutta auttaa sisarensa perhettä joka kuuluu toiseen linjasukuun, mutta he ovat kuitenkin ainoa potentiaalinen tuen lähde.

Emotionaalisesti siskon ja veljen, enon ja sisarentyttären välillä on Etelä-Intiassa vahva side. Sisaren ja veljen välinen suhde on täynnä odotuksia ja konflikteja, jotka heijastelevat rakenteellista sidettä sisarusten välillä. Romanttisena, tosin vain osassa avioliitoista toteutuvana, ihanteena on sisaren ja veljen lasten välinen ristikkäisserkusavioliitto. Sitä kuten enon ja tämän isonsiskon tyttären välistä liittoakin pidetään hyvänä vaihtoehtona koska näissä liitoissa vahvistetaan jo olemassa olevia affinaalisia eli avioliittoihin perustuvia siteitä.

Järjestämällä rituaalin Urmilan äiti pakotti veljiensä perheet osallistumaan symboliseen vaihtoon jota rituaalissa toteutetaan ja toimimaan yhdessä perheen tulevaisuuden hyväksi. Lisäksi Urmilan äiti kielsi kertomasta veljenvaimoilleen ajoissa tulevasta rituaalista: hän halusi jättää näille mahdollisimman vähän aikaa valmistautua lahjojen antamiseen niin että heidän surkeat lahjansa toisivat heille häpeää muiden sukulaisten silmissä. Hän käytti rituaalia sukulaisuuteen kytkeytyvillä ongelmilla pelaamiseen, jota ei voi ymmärtää ilman tietoa patrilinealisuuden ja bilateraalisuuden jännitteistä Etelä-Intiassa.

Irti huonoista vaikutuksista

Urmila selitti perheensä motivaatiota järjestää rituaali seuraavin sanoin: 'Kaikkien katseet ovat meissä. Rituaali auttaa meitä pääsemään irti siitä (haitallisesta) vaikutuksesta, se saa asiat luistamaan.'

Urmila kosketteli kommentissaan muiden pahoja vaikutuksia tuovaa katsetta, *dishti*. Monet hindut uskovat että katse voi pilata kohteensa ja tuoda epäsuotuisuutta, joko pahansuopuuden seurauksena tai tahattomasti nähdessään jotain haluttavaa, kaunista ja hyvää. Urmila piti muiden katseita epäsuotuisuuden välittäjän heidän elämässään. Tyttärien naimattomuus ja perheen taloudellisen aseman epäsuhtaisuus vetivät puoleensa muiden katseita, jotka pilasivat heidän mahdollisuutensa onnistua elämässä. Rituaali oli yksi keino pyrkiä poistamaan tuo pajojen katseiden vaikutus.

Rituaaliin osallistuivat useimmat heidän sukulaisistaan ja naapureistaan, ja siinä he kaikki pyysivät Satya Narayanilta siunausta perheelle, palvoivat avioparia kumartamalla heille (vaikka olisivat hierarkiassa heidän yläpuolellaan) ja vaihtavat lahjoja heidän kanssaan. Jos heidän elämässään vallitsisi hyvää onnea tuottava suotuisuus, tyttärille löytyisi soveliaita aviopuolisoita, he onnistuisivat hankkimaan varallisuutta, löytäisivät

hyvän asunnon arvostetulta asuinalueelta, pysyisivät terveinä ja omaisuus olisi turvattu onnettomuuksilta ja varkailta. Pyrkimysten toteutuminen riippuu jumalten myötämielisyydestä ja suotuisien olosuhteiden luomisesta noudattamalla astrologista kalenteria ja tekemällä asiat niille kuuluvina oikeina hetkinä. Suotuisuuden ja epäsuotuisuuden käsitteet ovat paljon keskeisempiä kuin puhtauden ja saastaisuuden käsitteet heidän elämänhallinnassaan ja rituaalisissa käytännöissään.

Kuvatekstit:

Kuva 1: Urmilan sukulaisia odottelemassa rituaalin alkua heidän kotikujallaan.

Kuva 2: Pappi kukilla, banaanintaimilla, kurkumalla ym. koristellun alttarin vieressä kertomassa tarinoita Satya Narayanan ihmeteoista.

Kuva 3: Rituaalin kohokohta: kamferitulen pyörittäminen jumalan edessä.

Kuva 4: Pariskunta ottaa vastaan lahjoja sukulaisnaisilta ja antaa vastalahjoja. Vanha äiti kumartaa tyttärelleen ja koskettaa tämän jalkoja kunnioituksen osoituksena.